

Milli xidmət – Dərs planı

Şagirdlər üçün məqsəd və vəzifələr

- Vətəndaş iştirakı baxımından milli xidməti izah etmək
- Demokratik cəmiyyətlərin milli həyatında vətəndaşların iştirakının əhəmiyyətini anlamaq
- Milli xidmətin tətbiq olunduğu demokratik ölkələrdə milli xidmətin mühüm elementlərini və nümunələrini müəyyən etmək
- Məcburi milli xidmətin dəstəklənməsi və qəbul edilməməsi səbəblərini təhlil etmək
- Digər şagirdlərlə razılaşdırılan və ziddiyyət təşkil edən məsələləri müəyyən etmək
- Gənc vətəndaşların ən az bir illik milli xidmətdə olmasının zəruriliyinə dair fərdi və ya qrup şəklində qərar vermək; dəlillərə və məntiqli arqumentlərə əsasən qərarı əsaslandırmaq
- Demokratiya məsələlərinə dair qərar qəbul edərkən müzakirələrin əhəmiyyəti barədə öz fikirlərini bildirmək

Müzakirə olunan sual

Bizim demokratik ölkədə gənc vətəndaşlar ən azı bir illik məcburi milli xidmətə çağırılmalıdırmı?

Materiallar

- Dərs Prosedurları
- Paylama Materialı 1 – Müzakirə qaydaları
- Paylama Materialı 2 – Müzakirə üzrə iş vərəqi
- Paylama Materialı 3 – Refleksiya vərəqi
- Milli xidmət – Oxu materialı
- Milli xidmət – Mənbələr
- Milli xidmət – Dəlillər (*məcburi deyil – şagirdlərə dəlillərin seçilməsində çətinliklər çəkdiqləri halda verilə bilər*)

Milli xidmət – Oxu materialı

1 Məcburi hərbi və mülki xidmət

2 Bir çox ölkələrdə vətəndaşlardan mülki və ya hərbi milli xidmət tələb olunur. *Hərbi*
3 *xidmət* milli xidmətin ən qədim və geniş yayılmış formalarından biridir. O, həm
4 demokratik, həm də qeyri demokratik ölkələr üçün xarakterikdir. Avstriya, Braziliya,
5 Danimarka, Finlandiya, Almaniya, İsrail, Meksika, Norvec, Rusiya, Cənubi Koreya,
6 İsveç, İsveçrə, Türkiyə kimi ölkələrdə məcburi hərbi xidmət mövcuddur (vətəndaşların
7 silahlı qüvvələrdə xidmət etmələrini tələb edən hökumət siyasəti). 18 yaşına çatan kişilərdən
8 və nadir hallarda qadın vətəndaşlardan hərbi xidmətə getməsi tələb edilir. Hərbi xidmətin
9 müddəti müxtəlif ölkələrdə fərqlidir. Avropa ölkələrinin əksəriyyətində o 12 ay davam edir,
10 Rusiyada və Gürcüstanda – 2 il, İsraildə – qadınlar üçün 2 il, kişilər üçün 3 il müddətində
11 hərbi xidmət nəzərdə tutulur. Ən qısa hərbi xidmət müddəti Avstriyadadır – 6 ay.

12 Bir çox ölkələr hərbi xidmətə alternativ olaraq *mülki xidməti* təklif edirlər. Alternativ
13 xidmətin müddəti adətən hərbi xidmətin müddətindən daha çoxdur. Almaniyada hərbi
14 xidmətdən imtina edən şəxslər xəstəxana, yaşlılar və əlillər üçün priyutlar, xilasetmə
15 təşkilatlarında və s. alternativ xidməti keçirlər. İsveçrədə hərbi xidmətə etiraz edən şəxslər
16 alternativ olaraq yangınsöndürmə xidmətini seçə bilirlər.

17 Azərbaycanda məcburi hərbi xidmət qəbul olunub. Hərbi xidmət müddəti 1,5 il, ali
18 təhsili olanlar üçün – 1 il. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası 76 maddəsində
19 «vətəndaşların əqidəsi həqiqi hərbi xidmət keçməyə ziddirsə, qanunla müəyyən edilmiş
20 hallarda həqiqi hərbi xidmətin alternativ hərbi xidmətlə əvəz olunmasına yol verilir». Ancaq
21 Konstitusiyada qeyd edilən bu hüquq həyata keçirilmir, çünki hələ də alternativ xidmət
22 haqqında bizim ölkədə qanun qəbul olunmayıb.

23 Mülki milli xidmətin digər formaları da mövcuddur. Bir sıra ölkələrdə mülki xidmət
24 məcburidir. Məsələn, Meksikada bütün universitet tələbələrindən tələb olunur ki, diplom
25 almazdan əvvəl sonuncu kursda təhsil alarkən xidmət proqramlarında iştirak etsinlər. Tit
26 təhsili alan tələbələr diplom almazdan əvvəl bir il müddətində maddi cəhətdən imkanı
27 olmayan insanlara pulsuz xidmət göstərməlidirlər. Niqeriyada yaşı 30-a qədər olan bütün
28 universitet və politexnik məktəb məzunları (əla diplomla bitirənlər, hərbi və ya polis
29 strukturlarına xidmətə daxil olanlar istisna olmaqla) Gənclər milli korpusunda xidmət
30 etməlidirlər. Misirdə hərbi xidmətdən azad olan və orta məktəbi bitirmiş qızlardan tələb
31 edilir ki, onlar maarifləndirmə mərkəzlərində altı ay çalışaraq xidmət göstərsinlər.

32 Çin, Keniya, Cənubi Afrika, Böyük Britaniya kimi digər dövlətlərdə dövlət tərəfindən
33 həyata keçirilən milli xidmət proqramları könüllüdür. Yaşı 17 və yuxarı olan təxminən 70
34 min amerikalı hər il AmeriCorps proqramında iştirak edirlər. Həmin proqramın məqsəd
35 təhsil, ətraf mühit, ictimai təhlükəsizlik, vətənin təhlükəsizliyi və digər sahələrdə ictimai
36 tələblərə cavab verməkdir. AmeriCorps üzvləri bir illik tam xidmətin müqabilində akaden
37 dərəcə qazanırlar. Yuxarı Korpusda isə (Senior Corps) 55 və daha yuxarı yaşlı təxminən
38 500 min amerikalı könüllü olaraq yaşlılara yardım göstərməklə ictimaiyyətin tələblərini
39 yerinə yetirirlər.

40 **Milli xidmət: tərəfdaşlar və əleyhdarlar**

41 Məcburi milli xidmətin tərəfdaşları ordunu «vətəndaşlıq məktəbi» hesab edirlər. Onlar
42 fikrincə hərbi xidmət gənclərdə öz ölkələrinə qarşı sədaqət, vətəndaş məsuliyyəti hissələrini
43 gücləndirir, onların iş bacarıqlarını inkişaf edir və həyat təcrübələrinə müsbət təsir göstərir.

44 Bir çox insanlar hərbi xidmətin tətbiq edilməsinə qarşı çıxmalarını belə izah edirlər ki,
45 həm despotizmə, həm də demokratiyaya xidmət edir. Onlar qeyd edirlər ki, çox vaxt
46 hərbiçilər demokratiyaya dar çərçivədə yanaşırlar. Orduda müxtəlif fikirlərə və ya seçimə y
47 az verilir.

48 Məcburi hərbi xidmətin tətbiq olunduğu ölkələrdə bir çox insanlar evlərindən uzaqda
49 mənasız «hərbi» fəaliyyətlərlə məşğul olduqlarını acı xatirə kimi yada salırlar. Onlar çox
50 vaxt hərbi xidmətdə adi hala çevrilən qeyri-bərabər münasibətə dözmələrinin həqiqətən də
51 vətəndaşlıq dəyərinin olmasına şübhə ilə yanaşırlar.

52 Bəzi hərbcilər hesab edirlər ki, silahlı qüvvələrdən vətəndaşlıq «məktəbi» kimi istifadə
53 olunması ordunu öz əsas məqsədindən – ölkəni qorumaq məqsədindən uzaqlaşdırır.

54 Bundan başqa, qeyri demokratik ölkələrdə orduda insan hüquqlarının sistemətik
55 pozulması, normal yaşayış şəraitinin olmaması, korrupsiya və oğurluq kimi problemlər
56 mövcuddur.

57 Çox vaxt gənc insanlar ancaq hərbi xidmətə getməmək məqsədi ilə ali məktəblərə daxil
58 olmağa çalışırlar. Özündə onlara heç bir fərqi yoxdur hansı ali məktəbə daxil olmaq, hansı
59 peşə sahibi olmaq, çünki onsuzda onlar ali məktəbdə aldığı peşə üzrə fəaliyyət göstərməyə
60 nəzərdə tutmurlar.

61 Tənqidçilər həmçinin qeyd edirlər ki, gənclər öz təhsillərini yarımçıq qoymalı olurlar,
62 halbuki, onların başqa ölkələrdəki həmyaşıdları təhsil alırlar. Onlar belə bir sual irəli
63 sürürlər ki, nə üçün məhz gənclər öz ölkələri üçün nəyisə qurban verməlidirlər.

64 Məcburi hərbi xidmətinin tərəfdarları hesab edirlər ki, çox mədəniyyətli cəmiyyətlərdə
65 hərbi xidmət ümumi milli mənsubiyyətin formalaşmasına köməklik göstərə bilər. Məsələn,
66 onlarla ölkədən gəlmiş yahudilərin yaşadığı İsrail dövlətində ordu «qaynar qazan» və
67 bütün vətəndaşlar üçün milli məktəbdir.

68 Dünyada silahlı konfliktlər ya da onların baş verməsi ehtimalı yüksək olan vəziyyətdə
69 dövlətlər az deyirlər. Belə ölkələrdə insanların böyük hissəsi hesab edir ki, məcburi hərbi
70 xidmət çoxsaylı ordunu xazırlamaq və onu lazım olanda qısa bir vaxt ərzində səfərbər
71 etməyə kömək edəcək. Tənqidçilərin fikrincə isə, kontrakt əsasında könüllülərdən ibarət
72 professional ordu daha effektivdir.

73 Milli xidmətin tərəfdarların fikrincə, milli xidmət kollecdə təhsil almayan gənclərin
74 cəmiyyətdə irəlilməsi üçün müsbət təcrübə və imkanlar yarada bilər. Eyni zamanda, milli

75 xidmət milli problemlərin həllinə daha böyük işçi qüvvəsinin cəlb olunmasını təmin edir və
76 fəvqəladə vəziyyətlərdə böyük rol oynayır.

77 Milli xidmətin məcburi olması fikri dəstəkləyənlər qeyd edirlər ki, vergi ödəməkdən
78 başlayaraq uşaqların məktəbə göndərilməsinə qədər bir çox vətəndaş davranışları
79 məcburidir. Onlar deyirlər ki, milli xidmət vətəndaşların məntiqli öhdəliyidir.

80 Məcburi milli xidmətin opponentləri isə belə bir fikir irəli sürürlər ki, məcburi milli
81 xidmət dövlətin ehtiyaclarını vətəndaşların hüquqlarından üstün tutur. Məcburi milli xidmət
82 fərdi azadlığa dair demokratik prinsipləri pozur. Tənqidçilər milli mənsubiyyətin inkişaf
83 etdirilməsi üçün hərbi və ya mülki xidmətin tətbiq olunmasına ona görə qarşı çıxırlar ki, bu
84 xidmət vətəndaşlar arasında müstəqilliyi inkişaf etdirməkdən çox, dövlətə itaət yaradır.
85 Onlar həmçinin qeyd edirlər ki, milli xidmətin hökumət tərəfindən idarə olunması səhvdir
86 və baha başa gəlir. Milli xidmət proqramlarının genişləndirilməsi şəxsi xeyriyyə
87 fəaliyyətlərinin əhəmiyyətini azaldacaq. Onlar belə hesab edirlər ki, xalqın maraqları
88 hökumət tərəfindən deyil, özləri tərəfindən idarə olunmalıdır. Məcburi xidmət vətəndaş
89 cavabdehliyini inkişaf etdirmək müvafiq vasitə deyil.

Deliberating in a Democracy

Milli xidmæt – Mænbælær

Bandow, Douglas. “National Service: Utopias Revisited”, The Cato Institute, *Cato Policy Analysis No. 190, March 15, 1993*, <http://www.cato.org/pubs/pas/pa-190.html>

Brookings Institution. “United We Serve: National Service And The Future Of Citizenship,” Symposium (transcript), July 30, 2003
<http://www.brook.edu/comm/events/20030730.pdf>

“Coscription,” Wikipedia, <http://en.wikipedia.org/wiki/Coscription>

Constitutional Rights Foundation. “Uncle Same Needs You: Is National Service the Answer?” *Bill of Rights in Action*, Spring 1988, vol. 4, No. 4

Corporation for National and Community Service (USA), <http://www.cns.gov/>

DiLorenzo, Thomas J. “National Service: A Solution in Search of a Problem,” <http://www.libertyhaven.com/politicsandcurrentevents/constitutionscourtsandlaw/nationalservice.shtml>

Epstein, Edward. “Public Service: Making Americans – New Push for National Service; Sept. 11 revises interest in citizenship duty for youth,” *San Francisco Chronicle*, January 6, 2002
<http://www.cityyear.org/pressroom/clipp.cfm?Clipp=MakingAmericans&CatID=5>

Spalding, Matthew. “AmeriCorps: Still a Bad Idea for Citizen Service,” The Heritage Foundation, June 28, 2002. <http://www.heritage.org/Research/UrbanIssues/BG1564.cfm>

Stroud, Susan. “National Youth Service In Sixteen Countries: Program Characteristics,” *Second National Youth Development Conference Our Future Now – Empowering Young People Through Youth Development*, Workshop Stream, International Perspectives (2000), http://www.thesource.gov.au/ausyouth/conf_pdf/pg85.pdf

Milli xidmət – Dəlillər

Müzakirə olunan sual

Bizim demokratik ölkədə gənc vətəndaşlar ən azı bir illik məcburi milli xidmətə çağırılmalıdırmı?

Müzakirə olunan sualı dəstəkləyən dəlillər

1. Milli hərbi xidmət ümumi milli mənsubiyyətin formalaşmasına köməklik göstərə bilər. Çox mədəniyyətli ölkələrdə ordu «qaynar qazan» və bütün vətəndaşlar üçün milli məktəb rolunu oynaya bilər.
2. Məcburi milli xidmət gənclərdə öz ölkələrinə qarşı sədaqət, vətəndaş məsuliyyəti hissələrini gücləndirir, onların iş bacarıqlarını inkişaf edir və həyat təcrübələrinə müsbət təsir göstərir.
3. Milli xidmət milli problemlərin həllinə daha böyük işçi qüvvəsinin cəlb olunmasını təmin edir və fəvqəladə vəziyyətlərdə böyük rol oynayır.
4. Milli xidmətin məcburi olması fikri dəstəkləyənlər qeyd edirlər ki, vergi ödəməkdən başlayaraq uşaqların məktəbə göndərilməsinə qədər bir çox vətəndaş davranışları məcburidir. Onlar deyirlər ki, milli xidmət vətəndaşların məntiqli öhdəliyidir.
5. Dünyada silahlı konfliktlər ya da onların baş verməsi ehtimalı yüksək olan vəziyyətində dövlətlər az deyirlər. Belə ölkələrdə insanların böyük hissəsi hesab edir ki, məcburi hərbi xidmət çoxsaylı ordunu xazırlamaq və onu lazım olanda qısa bir vaxt ərzində səfərbər etməyə kömək edəcək.

Milli xidmət - Dəlillər

Müzakirə olunan sual

Bizim demokratik ölkədə gənc vətəndaşlar ən az bir illik məcburi milli xidmətə çağırılmalıdır?

Müzakirə olunan suala zidd olan dəlillər:

1. Bir çox insanlar hərbi xidmətin tətbiq edilməsinə qarşı çıxmalarını belə izah edirlər ki, o, hərbi despotizmə, həm də demokratiyaya xidmət edir. Onlar qeyd edirlər ki, çox vaxt hərbiçilər demokratiyaya dar çərçivədə yaşayırlar. Orduda müxtəlif fikirlərə və ya seçimə yer az verilir. Bundan başqa, qeyri demokratik ölkələrdə orduda insan hüquqlarının sistematik pozulması normal yaşayış şəraitinin olmaması, korrupsiya və oğurluq kimi problemlər mövcuddur.
2. Bəzi hərbiçilər hesab edirlər ki, silahlı qüvvələrdən vətəndaşlıq «məktəbi» kimi istifadə olunması ordunu öz əsas məqsədindən – ölkəni qorumaq məqsədindən uzaqlaşdırır.
3. Məcburi hərbi xidmətin tətbiq olunduğu ölkələrdə bir çox insanlar evlərindən uzaqda mənasız «hərbi» fəaliyyətlərlə məşğul olduqlarını acı xatirə kimi yada salırlar. Onlar çox vaxt hərbi xidmətdə adi hala çevrilən qeyri-bərabər münasibətə dözmələrinin həqiqətən də vətəndaşlıq dəyərinin olmasına şübhə ilə yanaşırlar.
4. Çox vaxt gənc insanlar ancaq hərbi xidmətə getməmək məqsədi ilə ali məktəblərə daxil olmağa çalışırlar. Özündə onlara heç bir fərqi yoxdur hansı ali məktəbə daxil olmaq, hansı peşə sahibi olmaq, çünki onsuzda onlar ali məktəbdə aldığı peşə üzrə fəaliyyət göstərməyə nəzərdə tutmuşlar.
5. Məcburi milli xidmət dövlətin ehtiyaclarını vətəndaşların hüquqlarından üstün tutur. Məcburi milli xidmət fərdi azadlığa dair demokratik prinsipləri pozur.